

Advokaten Agneta

Agneta Gustafsson är advokat vid Advokatbyrån Nywa. I Bil & Bostad förklarar hon varannan vecka juridiska ord och begrepp samt svarar på läsarnas frågor i juridik, främst om avtalsrätt och bostadsköp.

Om juridiska begrepp på bokstaven V

Vad innebär vittnesplikt?

I Sverige gäller en allmän *vittnesplikt*. Det innebär att det finns en lagreglerad skyldighet att inställa sig vid domstol för att avlägga vittnesed och vittnesmål, det vill säga berätta vad du vet i en viss fråga.

Vittnesplikten gäller både i tvistemål (i tvister mellan enskilda) och i brottmål när åklagaren eller den misstänkta och dennas försvarare anser att det behövs vittnesuppgifter.

Det finns vissa *undantag* från den allmänna vittnesplikten. Är du *part*, det vill säga en fysisk eller juridisk person som har ett rättsligt erkänt intresse i målet, så kallad sakägare, har du ingen vittnesplikt. Även nära *släkting* är undantagen från vittnesplikten, det vill säga om du är gift med part eller släkt med part i rätt upp- eller nedstigande led, till exempel förälder eller barn, syskon eller i svägerlag. Slutligen undantas vissa personer som i sitt arbete har *tystnadsplikt*, såsom advokat eller läkare.

Om personen som åberopas som vittne är under 15 år eller lider av en psykisk störning gör rätten en prövning om personen får höras som vittne. Om ett vittne vägrar att vittna utan giltiga skäl kan domstolen utfärda ett föreläggande att vittna vid vite. Om vitet inte fungerar kan rätten besluta att vittnet ska häktas.

Vad är vite?

Vite är ett på förhand bestämt *penningbelopp* som du kan bli skyldig att betala för att ha underlåtit att följa domstols eller myndighets beslut eller ett villkor i ett avtal.

Som framgår ovan kan vite föreläggas för att någon ska inställa sig och vittna vid domstol. Kommunen eller myndighet kan utfärda föreläggande att viss åtgärd, till exempel ta bort skrot från en fastighet, ska utföras inom viss tid vid vite. I avtal kan vissa villkor vara förenade med vite, till exempel att någon vid vite om 100 000 kr inte får starta konkurrerande verksamhet eller yppa konfidentiell information. Vitet är alltså ett påtryckningsmedel för att en fysisk eller juridisk person ska följa ett beslut eller ett avtal.

Vad är värdepapper?

Begreppet *värdepapper* kommer från att aktiebrev och andra värdehandlingar tidigare var skriftliga urkunder. Handlingen i sig representerar ett *värde* och är bärare av alla *rättigheter*. Innehar du ett värdepapper har du ett *bevis* om att du till exempel äger aktier i ett aktiebolag, eller har en fordran, vars belopp framgår av skuldebrevet.

Värdepapper är ett *samlingsbegrepp* för aktier, fondandelar, obligationer, skuldebrev, checkar, postväxlar och sedlar, fordringsinteckningar, optioner, abonnemangskort, inträdesbiljetter till bio, frimärken med mera.

Många minns säkert *bankboken*, som är ett värdepapper. Vid insättning och uttag noterar banken detsamma i bankboken och din behållning, fordran på banken. I Sverige finns det, såvitt jag känner till, numera ingen bank som erbjuder bankbok. Istället är kontona digitala och du kan göra transaktioner genom internet eller per telefon.

Även aktiebrevet är på väg att

FOTO: PATRIK SVEDBERG

”... det finns en lagreglerad skyldighet att inställa sig vid domstol för att avlägga vittnesed och vittnesmål, det vill säga berätta vad du vet i en viss fråga.

försvinna. Aktiebrevet är ett av aktiebolaget utställt dokument avseende en eller flera av bolagets aktier. Avstämningsbolag får inte utfärda aktiebrev och handeln med aktier i noterade aktiebolag sker digitalt. Beträffande kupongbolag utfärdas numera aktiebrev endast om en aktieägare begär det.

Vad innebär det att vidimera?

Vidimera innebär att du bekräftar riktigheten av en viss uppgift. Begreppet har sitt ursprung från latinets *vidi* som betyder *jag har sett*. En kopia som är vidimerad innebär att någon genom att

skriva sin namnteckning, gärna med namnförtydligande och identifikationsuppgift, intygar att kopian överensstämmer med originalet.

Vad är vindikation?

Vindikation innebär att en person får återkräva sin egendom från en orättmätig innehavare som orätt har egendomen i sin besittning. Vindikationsrätt förekom redan i det romerska riket.

Vindikationsrätten kan aktualiseras när du till exempel köper en vara på Blocket och det sedan visar sig att *säljaren inte var ägare* av varan. Utgångspunkten är att du som köpare får behålla föremålet om du har det i din besittning och var i *god tro*. För att du ska var i god tro krävs att du inte kände till, eller borde ha misstänkt, att säljaren inte var ägare till varan utifrån omständigheterna vid avtalets ingång, såsom varans pris med mera.

Den rätta ägaren kan, trots att du gjort ett godtrosvärvar, återkräva sin vara om hen har förlorat varan på grund av stöld, rån, tillgrepp av fortskaffningsmedel eller egenmäktigt förfarande. *Talan om vindikation* ska framföras inom sex månader från att den rätte ägaren fick kännedom om ditt innehav av varan.

Vad är ett verk och verks höjd?

Verks höjd är ett begrepp som används inom upphovsrätten för att avgöra om något som skapats, till exempel litterärt eller musikaliskt, är ett verk eller inte. Detta är endast verk som omfattas av det *upphovsrättsliga skyddet*, det vill säga ensamrätt att bestämma över verket, ekonomisk rätt samt rätt att namnges med mera.

Att ett verk har verks höjd innebär att verket ska ha en viss *originalitet*. Verket ska vara en intellektuellt skapande verksamhet som har sådan individuell särprägel att två personer, helt oberoende av varandra, rimligen inte kan prestera exakt samma resultat. Till exempel har fotografier, möbler och reklam oftast verks höjd, men däremot normalt inte enkla matrecept och nyhetsmeddelanden.

Det kan noteras att en djurrättsorganisation i amerikansk domstol ansåg att en apa borde ha upphovsrätt till den bild på sig själv som apan själv tagit, en *”selfie”*. Domstolen ansåg dock inte att apan hade upphovsrätt till sin selfie eftersom amerikansk upphovsrättslagstiftning inte omfattar *djur*, som därmed inte har upphovsrättsligt skydd för sina *verk*.

Jag avslutar med ett citat om verk av författaren George Bernard Shaw: ”Fantasi är början på skapande”.

”Verket ska vara en intellektuellt skapande verksamhet som har sådan individuell särprägel att två personer, helt oberoende av varandra, rimligen inte kan prestera exakt samma resultat.

AGNETA GUSTAFSSON
Advokat,
Advokatbyrån
Nywa

Har du en fråga? Skriv till Agneta!

Om du har funderingar kring bostadsköp, bilköp, juridik eller avtal, skicka din fråga till Agneta på e-postadressen advokaten@nywa.nu.